

SOSYAL GÜVENLİK KURUMU ALACAKLARININ İŞVEREN MALİ SORUMLULUK SİGORTASI KAPSAMINDA KARŞILANMASI

COMPENSATION OF SOCIAL SECURITY INSTITUTION RECEIVABLES
WITHIN THE CONTEXT OF EMPLOYER LIABILITY INSURANCE

Metin KORKMAZ*

ÖZ

Sigortalıların iş kazası geçirmesi durumunda, 5510 sayılı Kanun kapsamında sigortalı ve hak sahiplerine yardımlar yapılmakta, yapılan bu yardımlar yine aynı Kanun'a dayanılarak sorumlu işverene rücu edilmektedir. Aynı zamanda işveren, Borçlar Kanunu hükümlerine göre sigortalı ve hak sahiplerine maddi ve manevi tazminat ödemek zorunda kalabilmektedir. İş kazası nedeniyle hukuken sorumlu olan işverenler, sorumluluklarını güvence altına almak amacıyla işveren mali sorumluluk sigortası yaptırabilirler. Bu çalışmada, iş kazası sonucu gerçekleşen maddi ve manevi zararların işveren mali sorumluluk sigortası kapsamında tazmin edilmesi aşamasında tarafların karşılaştığı hukuki ve mali sorunlar ele alınacaktır. Son olarak, işveren sorumluluk sigortasının, işverenlere yasal zorunluluk haline getirilmesinin ilgili taraflara olası etkileri ele alınacaktır.

ABSTRACT

When the insured have an work accident, financial support is given to the insured and to the rights- holder within the context of Law No. 5510, and these supports are demanded from employer according to the same Law. Besides, the employer may be obliged to pay material compensation and damages for pain and suffering to the insured and rights- holder under the provisions of the Turkish Code of Obligations. Employers, legally liable for work accidents, may make employer liability insurance to secure their responsibilities. In this paper, the legal and financial problems faced by the parties will be addressed in the process of compensation for financial and moral damages as a result of an work accident occurred under the employer's financial liability insurance. Finally, the possible impact of enacting an legal obligation with regard to employer liability insurance to the parties will be explained.

*SGK Müfettişi

M.G.T.: 17.04.2017 / M.K.T.: 24.05.2017

Anahtar Kelimeler: İşveren Mali Sorumluluk Sigortası, İş Kazası, Maddi ve Manevi Tazminat.

Keywords: Employer financial liability insurance, work accident, material compensation and damages for pain and suffering

1- GİRİŞ

İşveren sorumluluk sigortası; işverene bir hizmet akdi ile bağlı olan ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na tabi çalışan işçilerin geçirdikleri iş kazası sonucu meydana gelen zararlardan hukuken sorumlu olan işverenlerinin sorumluluğunu güvence altına alan ve zorunlu olmayan mali sorumluluk sigortasıdır.

Bu sigorta türü, kaza sonucu işverenden talep edilen SGK'nın sağladığı yardımların üstündeki ve dışındaki tazminat talepleri ile yine SGK tarafından işverene karşı iş kazalarından dolayı ikame edilecek rücu davaları sonunda ödenecek tazminat miktarlarını poliçede yazılı meblağlara kadar temin eder.¹ Görüldüğü üzere, bu anlamda işveren sorumluluk sigortasının, hem işçinin, hem de işverenin zararlarını karşılama gibi ikili fonksiyonu ve amacı bulunmaktadır.

2- KONUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1- SGK Rücu Alacaklarının Dava Açılmadan Talep Edilmesi

Sigortacılık mesleğinin geliştirilmesi, şirketler arasında dayanışma sağlanması ve haksız rekabetin önlenmesi amacıyla kurulan, tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan Türkiye Sigorta Birliği (TSB), kuruluş ilkeleri doğrultusunda işveren sorumluluk sigortasının diğer hukuki ve mali sigorta türlerinde olduğu gibi yaygınlaştırılması için çalışmaktadır. Bu amaçla uyumlu olarak TSB, SGK'dan 5510 sayılı Kanun kapsamında yer alan rücu alacaklarının, kusur durumu ve maluliyet oranı belli olan iş kazası dosyalarında dava açılmadan, *işveren sorumluluk sigortasını yaptıran ilgili sigorta şirketinden talep edilmesini ve tahsilâtın yargı yoluna başvurulmaksızın sulh yoluyla sağlanmasını talep etmektedir*. Sektörün yıllık raporlarında; işveren mali mesuliyet sigortasında, fiyatlardaki artış eğilimine rağmen geçmişten gelen muallak hasar birikimlerinin hasar/prim oranı sonuçlarını olumsuz etkilemeye devam ettiği ve teknik zararın devam ettiğinin gözlemlendiği belirtilmiştir.²

SGK'nın rücu alacaklarının işverenden dava yolu ile tahsil edilmesi, geçmişten gelen muallak hasar birikimlerini arttırarak sigorta sektörüne doğrudan olumsuz etki edeceğine şüphe yoktur. Aşağıdaki başlıklarda önce, SGK'nın iş kazasından dolayı 5510 sayılı Kanundan doğan rücu alacaklarının idari ve yargısal yollardan tahsiline ilişkin mevzuat incelenerek rücu alacaklarının dava açılmadan tahsili yoluna gidilmesinin mümkün olup olmayacağı değerlendirilecek daha sonra işveren sorumluluk sigortasının yasal olarak zorunlu hale getirilmesinin olası etkileri tartışılacaktır.

2.2- İş Kazasının Tespiti, Soruşturulması ve SGK Rücu Alacaklarının Tahsili

5510 sayılı Kanununun 13'üncü maddesinin birinci fıkrasında iş kazası;

a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,

¹ Türkiye Sigorta Birliği, İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, 27 Nisan 1983.

² Türkiye Sigorta Birliği Faaliyet Raporları, 2014-2015

- b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,
- c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- d) Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında (hizmet akdi ile işveren bağlı olarak çalışan) emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,
- e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hale getiren olay olarak tanımlanmıştır.

Buna göre bir olayın iş kazası sayılabilmesi için;

-kazayı geçiren kişinin sigortalı olması,

-kaza sonucu bedence veya ruhça engelli hale gelmesi,

-kaza ile sonuç arasında uygun bir illiyet bağının bulunması, şartlarının bir arada bulunması ile birlikte, olayın yukarıdaki bentlerde sayılan hallerden birinde meydana gelmesi gerekmektedir.

Tablo 1: Yıllar İtibariyle İş Kazası Sayısı ve Ölen Kişi Sayısı

YILLAR	İŞ KAZASI	İŞ KAZASI SONUCU ÖLEN
2008	72.963	865
2009	64.316	1.171
2010	62.903	1.444
2011	69.227	1.700
2012	74.871	744
2013	191.389	1.360
2014	221.366	1.626
2015	241.547	1.252
2016/(11 Ay)	247.905	1.237

Kaynak: SGK Yıllık İstatistik Bülteni

Tabloda yıllar itibariyle ülkemizde meydana gelen iş kazası sayıları yer almaktadır. 2013 yılı ve sonraki yıllara ait iş kazası sayılarının önceki yıllara göre ciddi miktarda artış gösterdiği görülmektedir. Bunun sebebi; 2012 ve öncesi yıllarda iş kazası geçiren sigortalı sayıları istatistiklerinin, ödemesi yapıp dosyası kapatılan iş kazası vaka sayısını yansıtmaması, 2013 yılından itibaren ise iş kazası bildirim formunun elektronik ortamda SGK tarafından alınmaya başlanması ile iş kazası geçiren tüm sigortalı sayılarının istatistiklere dahil edilmesidir. Her ne kadar, 2013 yılından itibaren işverenler tarafından SGK'ya bildirilen tüm iş kazaları istatistiğe dahil edilmiş olsa bile, bu bildirimlerin büyük bir kısmı mevzuata göre SGK tarafından iş kazası kabul edilmekte ve aynı zamanda bu sigortalıların birçoğuna geçirmiş oldukları kaza sebebiyle 5510 sayılı Kanunun ilgili maddelerince tedavi masrafı yapılmakta ve geçici iş göremezlik ödeneği ödenmektedir. Dolayısıyla, yapılan masraf ve ödemeler, kusurları oranında işverene ve sorumlu üçüncü kişilere rücu edilmektedir.

5510 sayılı Kanununun 18. maddesinde; “Kurumca yetkilendirilen hekim veya sağlık kurullarından istirahat raporu alınmış olması şartıyla; iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle iş göremezliğe uğrayan sigortalıya her gün için, geçici iş göremezlik ödeneği verilir” hükmüne yer verilmiştir. 5510 sayılı Kanununun 19. maddesinin birinci fıkrasına göre, iş kazası sonucu oluşan bedensel veya ruhsal öze uğrayan ve Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucularının sağlık kurulları tarafından verilen raporlara istinaden Kurum Sağlık Kurulu'nca meslekte kazanma gücü en az %10 oranında azalmış bulunduğu tespit olunan sigortalı sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanır. SGK tarafından resmi olarak yayınlanmayan taşra teşkilatından gelen verilere göre, 01/08/2014-31/10/2016 tarihleri arasında iş kazası sayılan trafik kazaları hariç SGK tarafından iş kazası olarak tespit edilip geçici iş göremezlik ödeneğinin rücu edildiği dosya sayısı 18.085 toplam tutar ise 258 milyon TL civarındadır.³ Meydana gelen iş kazası sayısı ile kıyaslandığında iş kazası sonucu yapılan rücu işlemi dosya sayısı (veri sadece geçici iş göremezlik ödemelerini içerse dahi) oldukça düşüktür. Ülkemizde yaşanan iş kazası vaka sayısının fazlalığı, SGK'nın kanunen sorumluluğunda olduğu; iş kazasının soruşturulması, kusur oranlarının belirlenmesi, geçici iş göremezlik ödeneği ödenmesi, sürekli iş göremezlik geliri bağlanması ve rücu alacağının tahsili gibi işlemlerinin yürütülmesini zorlaştırmaktadır. Özellikle iş kazasının soruşturulması ve denetim aşamasında kusur oranlarının belirlenmesi hususunda ikincil mevzuatta sürekli yeni düzenlemeler yapılmaktadır.

Öncelikle, iş kazasının soruşturmasının, tespitinin ve kusur oranlarının hangi usul ve esaslar doğrultusunda belirlendiği açıklanacak, daha sonra TSB'nin, kusur durumu ve maluliyet oranı belli olan iş kazası dosyalarında SGK tarafından dava açılmadan, işveren sorumluluk sigortasını yaptıran ilgili sigorta şirketinden talep edilmesi ve tahsilâtın yargı yoluna başvurulmaksızın sulh yoluyla sağlanması talebinin uygulamada mümkün olup olmadığı ve olası etkileri değerlendirilecektir.

SGK, meydana gelen iş kazasının soruşturulması, tespiti ve kusur oranlarının belirlenmesi iş ve işlemlerini Kurumun 2016/21 sayılı Genelgesinde belirtilen hususlara göre yürütmektedir. Genelge, iş kazasının tespiti ve soruşturulması süreçlerinde gerek kazanın meydana geldiği tarihte geçerli olan mevzuattan gerekse Kurum içi görev dağılımından kaynaklanan sebeplerle sistemi oldukça karmaşık hale getirmiştir. Aşağıdaki başlıklarda, yasal çerçeveyi görebilmek adına konu genel olarak özetlenmeye çalışılmıştır.

2.3- İş Kazası Sonucu Sorumluların Kusurlarının Belirlenmesi

23/07/2013 tarihinden sonra meydana gelen iş kazaları için; SGK müfettişleri tarafından yapılan soruşturmalar sonucu düzenlenen raporlarda, işveren, sigortalı ve üçüncü kişi/kişiler hakkında kusur oranları belirtilecektir. Kusur oranları belirtilen Müfettiş raporlarında oranların dağıtılacağı kişiler ve kusur dereceleri ayrı ayrı belirtilecektir. Ancak her iş kazası vakasının soruşturulması ve tespitinin yapılması SGK müfettişlerince yapılmamaktadır.

³ SGK Başkanlığı, Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 25/11/2016 tarih ve 6371738 sayılı Genel Yazısı

2.3.1- Uzun Kaybı Yaşanan ve Meslekte Kazanma Gücü Kayıp Oranı Yüzde 10 ve Üzeri Olan Durumlar

Sürekli iş göremezlik geliri bağlanırken, sigortalının karşı karşıya kaldığı ve mesleğindeki kazanma gücünü en az %10 azaltan iş göremezlik oranı yapmış olduğu işle ilgili değerlendirmeye tabi tutulur. "Meslek" ifadesinden ne anlaşılması gerektiği, Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliğinin 21. maddesinde belirtilmiştir: "iş kazasının meydana geldiği veya meslek hastalığının başladığı zaman hizmet akdine göre yapmakta olduğu iş, sigortalının mesleği sayılır. Kurum bu mesleğin tespitinde işyerinden bildirilen belgeyi kabul edebileceği gibi, bu hususu kendisi incelemeye ve karar vermeye yetkilidir". Dolayısıyla anılan işin yapılabilme yeteneğindeki azalma, meslekte kazanma gücündeki azalma olarak kabul edilecektir.⁴

23/07/2013 tarihinden önce meydana gelen iş kazası dosyalarında, herhangi bir kusur oranı belirtilmemişse, ölümle sonuçlanan veya sürekli iş göremezlik geliri/malullük aylığı bağlanacak olan dosyalarda rücu işlemlerinin yapılabilmesi için konu mutlaka hukuk servislerine intikal ettirilecek, açılan dava neticesinde bilirkişi tarafından verilen kusur dereceleri dikkate alınarak rücu işlemleri yapılacaktır. 23/07/2013 tarihinden sonra meydana gelen iş kazası vakalarından, Kurum Sağlık Kurullarınca sigortalının *Meslekte Kazanma Gücü Kayıp Oranı Yüzde 10 ve Üzeri tespit edilen dosyalar ise* soruşturulmak üzere doğrudan Rehberlik ve Teftiş Başkanlığına gönderilecektir.⁵

2.3.2- Meslekte Kazanma Gücü Kayıp Oranı %10'un Altında Olan Durumlar

İş kazası vakası daha önceden mahkemeye intikal etmişse ve işverenin kusurlu olduğu yönünde karar verilmişse ve vaka hakkında daha önce hazırlanan denetim raporlarında işverenin kusurlu olduğu belirtilmişse belirtilen bu oranlara göre işlem yapılacaktır. Herhangi bir mahkeme kararı yoksa, denetim yapılmamışsa ve işverenin kusurlu olduğu yönünde SGK tarafından şüphe duyulan bir durum söz konusu ise, Kurumca yapılan masrafların toplamının, sigorta primine esas kazanç tavanı aylık tutarının 3 katından fazla olması durumunda Kurum Müfettişlerince denetim yapılarak kusur oranları tespit edilmeye çalışılacaktır.

2.3.3- Ölümle Sonuçlanan İş Kazaları

Ölümle sonuçlanan vakalarda dosya denetim talebi ile SGK Rehberlik ve Teftiş Başkanlığının ilgili grup başkanlığına iletilmektedir.

Rehberlik ve Teftiş Başkanlığınca yapılan soruşturma sonucuna göre vakanın iş kazası olarak tespit edilmesi halinde, Kurumun Hukuk Müşavirliğince konu ile ilgili sonuçlanmış bir mahkeme kararı varsa söz konusu mahkeme kararlarında belirtilen kusur oranlarına göre hesaplanacak rücu tutarının işveren/üçüncü kişilerden istenmesi, ödenmemesi halinde dava açılması için Rehberlik ve Teftiş Başkanlığınca hazırlanan raporla birlikte dosyanın, hukuk servislerine intikal ettirilmesi gerekmektedir. Konu ile ilgili açılmış bir dava bulunmuyor ise dava açılması için Rehberlik ve Teftiş Başkanlığınca hazırlanan raporla birlikte dosyanın, hukuk servislerine intikal ettirilmesi gerekmektedir.⁶

İş kazasının ölümle sonuçlanması halinde, SGK müfettişlerince herhangi bir kusur oranı tespiti ya

⁴ Celal Tozan, "İş Kazaları ve Meslek Hastalığı Uygulamaları", Türk-İş Yayınları, Ankara, 2011, s. 124-125

⁵ SGK Başkanlığı Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 29/09/2016 tarihli 2016/21 Sayılı Genelgesi, s.16

⁶ SGK Başkanlığı Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 29/09/2016 tarihli 2016/21 Sayılı Genelgesi, s.17

da soruşturması yapılmamaktadır. İşveren ya da vefat eden sigortalının yakınlarınca açılan ve sonuçlanan bir mahkeme kararı var ise bu kararda belirtilen kusur oranlarına göre, sorumlu işverene ve varsa üçüncü kişilere rücu işlemi yapılmaktadır. Herhangi bir mahkeme kararı yoksa kusur oranının belirlenmesi için SGK tarafından doğrudan dava açılmaktadır. Uygulamada, SGK birçok durumda işveren ya da vefat eden sigortalının yakınlarınca açılan ve sonuçlanan bir mahkeme kararı ve bu mahkemece belirlenmiş bir kusur oranı olsa dahi, Kurum zararına yol açmamak adına, kusurun tespiti için yeni bir dava açmakta ve Yargıtay'ca onanmış mahkeme kararlarında belirtilen kusur oranlarını dikkate alarak rücu işlemini nihayete erdirmektedir. Dolayısıyla, ölümlü sonuçlanan iş kazası sonucu SGK; kusurun ve kusur oranlarının mahkemelerce tespitini zorunlu kıldığından, rücu alacaklarının Kurumca işveren sorumluluk sigortasını yaptıran ilgili sigorta şirketinden doğrudan talep etmesi mümkün değildir.

2.4- Rücu Alacaklarının Dava Açılmadan Doğrudan Tahsili Mümkün mü?

İş kazası vakalarının büyük bir çoğunluğunda, meslekte kazanma gücü kayıp oranı yüzde 10 ve altında çıkmakta ya da meslekte kazanma gücü kaybı hiç yaşanmamaktadır. Bu tür vakalarda, sigortalının olayı mahkemeye intikal ettirmesi, SGK'nın mahkemenin sonuçlanmasını beklemesini zorunlu kıldığından rücu sürecini başlatmasını da geciktirmektedir. Mahkemeye intikal etmeyen iş kazası vakaları için de SGK kaza sebebiyle sigortalıya yaptığı masraf tutarını hesaplamakta, masrafların sigorta primine esas kazanç tavanı aylık tutarının 3 katından fazla olması durumunda iş kazasını soruşturma yoluna gitmektedir. Soruşturma sonucu SGK müfettişlerince belirlenen kusur oranlarını dikkate alarak işverene ve varsa üçüncü kişilere rücuca gidilmektedir. SGK iş yükünü azaltabilmek, soruşturma ve rücu işlemlerini hızlandırabilmek adına, belirlendiği tutarın altındaki masrafları rücu etmeme kararı almıştır. Ancak, iş kazası soruşturma ve kusur oranı belirleme yetkisi sadece Kurum Rehberlik ve Teftiş Başkanlığının görev alanındadır. Kurum müfettişlerince, yıllar önce herhangi bir işyerinde yaşanan kazanın tespitinin ve soruşturulmasının yapılması imkânsız olabilmektedir. İş kazası yakın bir tarihte meydana gelmiş olsa dahi, dosyanın rehberlik ve teftiş kuruluna ulaştırılmasına ilişkin idari süreç uzun sürebilmekte ve bu süreye müfettiş tahkikatı eklendiğinde toplam inceleme süresi 2-3 yılı bulabilmektedir. Bu idari sistematik içerisinde iş yükünü karşılayabilecek yetkili personel sayısı oldukça yetersizdir. Geçmişten gelen ve bekleyen dosya sayısına meydana gelen kaza sonucu eklenen dosyaları eklediğimizde rücu işlemlerinin etkin ve hızlı biçimde sonuçlandırılarak Kurumun kanuni alacaklarının tahsilinin sağlanması gecikmektedir.

SGK rücu davasını sigorta şirketlerine de yöneltebilir. Burada kastedilen husus iş kazası veya meslek hastalığına kusuruyla sebep olan işverenin veya üçüncü kişinin mali sorumluluk sigortası yaptırmaması durumudur. 5510 sayılı Kanununun 21'inci maddesinde kimlere rücu davası açılabileceği açıkça düzenlenmiştir.⁷ Sorumluluk sigortası, sigortacı ile sigorta ettiren arasında akde dayandığından, kural olarak sigortacının zarar gören üçüncü kişi ile bir hukuki ilişkisi yoktur. Üçüncü kişinin zararını sigorta ettiren karşılar. Sigorta ettiren ödediği tazminat dolayısıyla mal varlığında husule gelen eksilmeyi, sorumluluk sigortacısından talep eder. Ancak bazı istisnai hallerde zarar gören üçüncü kişi zararını, doğrudan doğruya sorumluluk sigortacısından talep edebilir. Bunun için kanunlarda veya

⁷ Ersun Orhan Givan, "İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Rücu Hakkının Hukuki Niteliği ve Sosyal Güvenlik Kurumu Karşısında Sorumluluğun Koşulları", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:64, Sayı: 3 (2015), s.579.

mukavelede üçüncü şahıs lehine akit/şart açıklık olması gerekir.⁸ İş kazası sonucu 5510 sayılı Kanun kapsamında yardımları sağlayan SGK, rücu hakkını ister basit rücu hakkına isterse halefiyet hakkına dayandırın zarar gören üçüncü kişinin yerine geçer ve doğrudan doğruya sorumluluk sigortacı-sından rücu alacaklarını talep edebilir. Her ne kadar, işveren sorumluluk sigortası için, Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası için 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 97'nci maddesinde "Zarar görenin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerekir." şeklinde kanuni bir düzenleme olmasa da İşveren sorumluluk sigortası genel şartlarında konuya ilişkin açık hüküm yer almaktadır. Genel şartlara göre; sigortacı, tazminat talebinde bulunan kişi veya kişilerle doğrudan doğruya temasa geçerek anlaşma hakkını haizdir. Sigortacının sarih muvafakati olmadıkça, sigorta ettiren tazminat talebini kısmen veya tamamen kabule mezun olmadığı gibi, zarar görenlere herhangi bir tazminat tediyesinde de bulunamaz.⁹

Ayrıca sigorta ettiren konumunda bulunan işverenin eylemlerinden kaynaklanan zararlarda üçüncü kişilerin, bu kapsamda davacı SGK'nın, sigortacıya karşı doğrudan talep ve dava hakkının bulunduğu yüksek yargı tarafından da kabul gören bir görüştür.¹⁰

Kanımızca TSB'nin "SGK rücu alacaklarının, kusur durumu ve maluliyet oranı belli olan iş kazası dosyalarında dava açılmadan, işveren sorumluluk sigortasını yaptıran ilgili sigorta şirketinden talep edilmesini ve tahsilâtın yargı yoluna başvurulmaksızın sulh yoluyla sağlanması" talebi bu noktada devreye girmelidir. Trafik kazalarında geçici iş göremezlik ödeneğinin 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa dayanılarak öncelikle Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası yaptıran sigorta şirketinden talep edilmesi ve rücu talebinin ödenmemesi halinde dava yoluna gidilmesi işlemine benzer olarak, iş kazası sonrası Kurumun rücu alacaklarının, dava yoluna gidilmeden, işveren sorumluluk sigortasını yaptıran ilgili sigorta şirketinden talep edilmesi, Kurumun rücu alacaklarının tahsilâtını hızlandıracaktır. Uyuşmazlık halinde yargı yoluna her halükarda gidilebilmektedir. Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasında olduğu gibi idari uygulamada bu yolun açılabilmesi durumun yasal zorunluluk haline getirilmesi ile mümkün hale gelecektir.

3- SORUMLULUK SİGORTALARI

Sorumluluk sigortaları, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 1473 ila 1485'inci maddeleriyle düzenlenmiştir. Sorumluluk sigortalarını ayrı bir başlık altında düzenlenmiş olup, bu sigortalara ilişkin genel hükümler ve zorunlu sorumluluk sigortalarına da yer verilmiştir. Genel hükümler başlığı altında zorunlu olan ve olmayan tüm sigorta türleri için genel ilkeler getirilmiştir.¹¹ Türk Ticaret Kanunu'nun "Zorunlu Sorumluluk Sigortaları Başlıklı 1483 üncü maddesinde" Sigortacılar, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere, faaliyet gösterdikleri dalların kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yapmaktan kaçınamazlar." hükmü yer almaktadır. Örneğin, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 85'inci maddesinin birinci fıkrasına göre "Bir motorlu aracın işletilmesi bir kim-

⁸ Erden Kuntalp, Merih Omağ, Bankacılık Hukuku, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1712, 2006

⁹ Türkiye Sigorta Birliği, İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, 27 Nisan 1983.

¹⁰ Yargıtay 10. H.D., E.16082, K.1761, T. 15.02.2010

¹¹ İlknur Uluğ "Sorumluluk Sigortasında Sigortacının, Sigortacıya Yöneltilen Tazminat Talebine İlişkin Yükümlülük, Hak Ve Yetkileri (TTK M. 1476, 1479, 1480, 1481)", Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, (2013), s.12

senin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen bilette işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.” 91’inci maddesine göre de “İşletenlerin, bu Kanunun 85 inci maddesinin birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur.

Sorumluluk sigortası türleri temel olarak 3 başlık altında kategorize edilebilir.

- Trafik Sorumluluk Sigortaları
- 3. Kişi Sorumluluk Sigortaları
- İşveren Hukuki Sorumluluk Sigortaları

Sorumluluk sigortası zorunlu ve ihtiyari olmak üzere de ikili bir ayrıma tutulabilir.

Ülkemizde zorunlu sorumluluk sigortaları, yürürlükten kaldırılan 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununda olduğu gibi 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 13’üncü maddesinde düzenlenmektedir. “Bakanlar Kurulu, kamu yararı açısından gerekli gördüğü hallerde zorunlu sigortalar ihdas edebilir. Sigorta şirketleri faaliyet gösterdiği sigorta branşlarının kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yapmaktan kaçınmaz.” ÜNAN, bu yöntemin hukuka (Anayasa’ya) uygunluğunun da halen tartışmalı olduğunu savunmaktadır. Sorumluluk sigortalarında ana kural, bir sorumluluğun önce yasada düzenlenmesi ve sonra da yasada düzenlendiği şekliyle sigortaya konu yapılmasıdır. Aynı şekilde ülkemizde, Anayasal düzenle hiç bağdaşmayan bir biçimde yönetmelik düzenlemesi ile sorumluluk sigortası zorunluluğu getirilmesi de sürdürülmektedir. Sigorta brokerlerinin yaptırmaya zorunlu oldukları sorumluluk sigortası Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliğinin 13’üncü maddesinde düzenlenmiştir. Son zamanlarda çıkarılan bazı özel yasalarda veya hazırlanan yasa tasarılarında sorumluluk sigortalarıyla ilgili hükümlere yer verilmektedir. Mesela, Elektronik İmza Kanunu, Karayolu Taşıma Kanunu, Yapı Denetimi Kanunu, Özel Güvenlik Kanunu.¹²

Zorunlu sorumluluk sigortaları; Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası, Deniz Araçları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Tehlikeli Maddeler ve Tehlikeli Atık Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası, Zorunlu Sertifika Mali Sorumluluk Sigortası, Kıyı Tesisleri Deniz Kirliliği Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortalardır.

Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası, Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası Zorunlu Deprem Sigortası yasal olarak zorunlu hale getirilen diğer can ve mal sigortalardır.

3.1- İşveren Mali Sorumluluk Sigortasına İlişkin Veriler

Genel sorumluluk sigortası alt türlerinden olan işveren sorumluluk sigortası ve üçüncü şahıslara karşı mali mesuliyet sigortası yasal olarak zorunlu hale getirilen sigortalardan değildir.

¹² Samim Ünan, “Türk Sigorta Hukuku Bakımından Sorumluluk Sigortalarının Değerlendirilmesi”, (Düzenleyen: Y. Temel Enderoğlu) “Sorumluluk Sigortaları”, İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul 2006, s.35

Tablo 2: Genel Sorumluluk Branşı Üretim ve Tazminat Verileri (2015)

	SÖZLEŞME SAYISI	DİREKT PRİM (000 TL)	ÖDENEN TAZMİNAT (000 TL)
İşveren Mali Sorumluluk	346.732	211.624	107.427
3. Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk	2.529.902	310.969	81.043
Asansör Kaza 3. Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk	3.456	322	7
Mesleki Sorumluluk	275.670	113.205	33.466
Tehlikeli Maddeler Zorunlu Sorumluluk	53.362	37.987	4.687
Tıbbi Kötüye Kullanmaya İlişkin Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası	128.747	47.898	4.718

Kaynak: Sigorta Denetleme Kurulu Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor

Sigorta türü bazında poliçe sayısı verisine resmi olarak ulaşılammış olmakla beraber, 2015 yılında genel sorumluluk sigortası kapsamında toplam 624.300 poliçe düzenlemiştir. Söz konusu branş altında yer alan alt branşlar için diğer branşlarda düzenlenen sözleşmeler içerisinde verilen teminatlar da dikkate alındığında, Genel Sorumluluk Teminatı içeren sözleşme sayısı 3.351.219'a yükselmektedir. Genel Sorumluluk Branşında düzenlenen sözleşmelerin %75,5'i Üçüncü Şahıs Mali Sorumluluk Sigortasına, %10,3'ü İşveren Mali Sorumluluk Sigortasına, %8,2'si ise Mesleki Sorumluluk Sigortasına aittir. Branş içinde prim ve tazminat dağılımına bakıldığında, İşveren Mali Sorumluluk Sigortasının toplam sözleşme sayısı içindeki payı %10,3 iken, ödenen tazminatlardaki payının %46 olarak gerçekleştiği görülmektedir.¹³

Sigortacının gidermekle yükümlü olduğu zarar türlerini genel olarak belirtmek gerekirse, maddi hasarlar ve ölüm halinde destekten yoksun kalanların maddi zararları, cenaze giderleri, yaralanma halinde, ilk yardım, muayene ve kontrol veya ayakta, klinikte, hastane veya benzeri yerlerdeki tedavi giderleri ile tedaviyle ilgili diğer giderlerdir.¹⁴ İş kazası nedeniyle zarara uğrayan işçiler SGK tarafından karşılanmayan zararları için işverene maddi tazminat davası, hak sahipleri de destekten yoksun kalma davası açabilirler. Ayrıca gerek işçi gerekse geride kalanlar manevi tazminat da açabilirler. Bu durum işvereni hem SGK'ya karşı hem de sigortalı ve hak sahiplerine karşı sorumlu hale getirmektedir.

3.2- İşveren Sorumluluk Sigortasında Sektörün Karşılaştığı Riskler

3.2.1- Belirsiz Hasar Birikimleri

Sektör raporlarında, işveren mali mesuliyet sigortasında, fiyatlardaki artış eğilimine rağmen geçmişten gelen muallak hasar birikimlerinin hasar/prim oranı sonuçlarını olumsuz etkilemeye devam

¹³ Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyet Raporları 2015, <https://www.hazine.gov.tr/tr-TR/Rapor-Sunum-Sayfasi?mid=247&cid=28&nm=43>, (E.T. 22.03.2017)

¹⁴ Özlem S .Hatiboğlu, "Geçici İşgöremezlik Ödeneğinin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu", MESS Sicil İş Hukuku Dergisi, Sayı: 21, (2011), s.241

ettiği ve teknik zararın devam ettiğinin gözlemlendiği yukarıda belirtilmiştir. Geçmişten gelen muallak hasar birikimlerinin en önemli sebebi, iş kazasının tespiti ve soruşturulmasında SGK tarafından yürütülen sürecin uzun ve karmaşık bir yapıya sahip olmasıdır. Ayrıca, iş kazasının tespiti, soruşturulması, kazanın meydana gelmesinde sorumlu kişilerin ve kusur oranlarının belirlenmesi süreçlerinin mahkemeye intikal etmesi halinde alacağın temin edilme süresi uzamakta, geçmişten gelen muallak hasar birikimleri artmaktadır. Bununla birlikte, ilk derece mahkemelerinin vermiş olduğu kararların, taraflarca temyiz edilmesi sonucu dosyanın Yargıtaya intikal etmesi ve SGK'nın rücu alacaklarını temini için yürüttüğü işlemlere yapılan itirazlar da diğer önemli sebepler arasında gösterilebilir. Dolayısıyla, İşveren Mali Sorumluluk Sigortasının toplam sözleşme sayısı içindeki payı %10,3 iken, ödenen tazminatlardaki payının %46 olarak gerçekleşmesinin nedeni salt iş kazası sayısının yüksek olması ile açıklanamamaktadır. İş kazası sonrasında idari ve yargısal sürecin uzun yıllar devam etmesi muallak hasar birikimlerinin artmasına neden olmaya devam edecektir.

3.2.2- İşverenin Kusursuz Sorumlu Olması

Sektörün karşılaştığı risklerden bir diğeri, öğretide çokça tartışılmakla beraber iş kazasında işverenin kusursuz sorumlu kabul edilmesinin doğurduğu maddi tazminatlardır. Kusur sorumluluğunun sosyal, ekonomik ve kültürel alanda yaşanan gelişmeler ve değişimlerin etkisiyle yetersiz kaldığı düşüncesinden hareketle, Yargıtay tarafından sorumluluğun kaynağının, tehlike esasına dayalı kusursuz sorumluluk olduğu esas benimsenmiştir. Kusursuz sorumlulukta işverenin iş kazasından sorumlu olması için kusurlu olmasına gerek yoktur.¹⁵ ÖZEN'E göre, iş kazalarında işin tehlike boyutu dikkate alınarak, kusursuz sorumluluk yoluna gidilebilmelidir. Çok büyük tehlike taşıyan işlerde iş kazaları sonucu büyük can kayıplarının meydana geldiği durumlarda, kusursuz sorumluluğun bir türü olan tehlike sorumluluğu kabul edilmelidir.¹⁶ Her ne kadar iç hukuk sistemimizde işverenin iş kazası halinde kusursuz sorumlu kabul edildiği açıkça düzenlenmemiş olsa bile, Yargıtay tarafından verilen kararlarda büyük çoğunlukla iş kazasından dolayı işverenin sorumluluğunun, bir tehlike sorumluluğu olduğu kabul edilmektedir. Burada, Yargıtayın tehlike sorumluluğuna dayanmasının nedeni de riskin işveren tarafından katlanması gerektiği düşüncesidir.¹⁷

İşverenin iş kazasında, tehlike sorumluluğu ya da objektif sorumluluk ilkeleri çerçevesinde kusursuz sorumlu olduğunun kabul edilmesi, meydana gelen iş kazalarında, işverenin sorumluluğundan hareketle işverene kusur atfedilecek ve Kuruma, zarar görene ve hak sahiplerine karşı tazminat ödeme yükümlüsü olacaktır. Dolayısıyla, İşveren mali sorumluluk sigortası yaptıran işverenlerin iş kazası sonucu karşılaştıkları mali riskler (İşveren kusursuz sorumlu olsa dahi) sigorta şirketlerine yansıtılacaktır. İşveren mali sorumluluk sigortası poliçe kapsam ve teminatlarının genişlemesi poliçe sayısını ve toplanan primleri arttırsa da bu sigorta kapsamından ödenen tazminatlar da hızlı bir artış gösterecektir. Oysa ki üçüncü kişi hakkında kusursuz sorumluluk esasları uygulanamaz. Üçüncü kişi, kusur esasına göre sorumlu tutulduğu için, kaçınılmaz dış etkenlerden, kötü rastlantılardan ve zarar

¹⁵ Cem Baloğlu, "İşverenlerin İş Kazalarından Doğan Hukuki Sorumluluğu" Kamu İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 3 (2014), s.120

¹⁶ Mustafa Özen, "İş Kazalarında Hukuki, Cezai ve İdari Sorumluluk" Ankara Barosu Dergisi, No: 2 (2015), s.230

¹⁷ Murat Demircioğlu, Şen Kalyon, "İşverenin İş Kazalarından Doğan Sorumluluğu ve Kusur Hakkında Karar İncelemesi" Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Özel S. (2013), s.43

doğuran olaya maruz kalan sigortalının kendi kusurundan sorumlu değildir ve bu yönden durumu işvereninkinden farklıdır. Dolayısıyla üçüncü şahıslara karşı mali sorumluluk sigortası alt türü kapsamında düzenlenen poliçe sayısı daha fazla olmasına rağmen, ödenen tazminat miktarı çok daha düşüktür. Bu durum, üçüncü şahıslara karşı mali sorumluluk sigortasının kapsamının ve alt türlerinin işveren mali sorumluluk sigortasından daha geniş olmasına rağmen, karlılık oranlarının daha yüksek olmasının nedenini açıklamaktadır.

4- SONUÇ

İş kazası sonrası SGK'nın rücu alacaklarının, dava yoluna gidilmeden, işveren sorumluluk sigortasını yaptıran ilgili sigorta şirketinden talep edilmesi, Kurumun rücu alacaklarının tahsilatını hızlandıracaktır. Sigorta şirketleri de SGK ile anlaşma yoluna giderek ödemeye hazır oldukları tazminat giderlerini karşılayacaklardır. Bu sayede sigorta sektörü, geçmişten gelen muallak hasar birikimlerinin hasar/prim oranı sonuçlarını olumsuz etkilemesiyle oluşan teknik zararını azaltacaktır. Bu duruma engel teşkil eden durum ise, iş kazası dosyasının doğrudan mahkemeye intikal etmesi ve SGK tarafından yürütülen iş kazası soruşturmasının çok uzun sürmesi durumlarıdır. Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasında olduğu gibi idari uygulamada SGK'nın iş kazasından kaynaklı rücu alacaklarını doğrudan sigorta şirketlerinden talep edebilmesinin yasal zorunluluk haline getirilmesi gerekmektedir.

İşveren mali sorumluluk sigortasının zorunlu hale getirilerek düzenlenen poliçe adedinin artması, bu sigorta kapsamından ödenen tazminatları çok daha yüksek oranda arttıracaktır. Bu durum, sigortacılığın temel ilke ve kurallarına aykırılık teşkil edeceğinden, sektör tarafından zarara sebep olacağı gerekçesi ile kabul görmeyecektir.

İş kazası sonrası, sigortalının gelir kayıplarını telafi etmek, tedavisini gerçekleştirmek, sorumluların tespit edilerek yapılan masafaların tahsil edilmesi SGK'nın görev ve yükümlülükleri arasındadır. Sigortalı ve yakınlarının işverenden destekten yoksun kalma tazminatı ve manevi tazminat talebi ise iş kazasından kaynaklanan zararın bir diğer tazmin yoludur. İşveren mali sorumluluk sigortasının, diğer mali ve mesleki sorumluluk sigortalarında olduğu gibi, zararı tazmin amacına ulaşabilmesi tarafların görev ve yetkilerinin hukuki çerçevesinin yeniden belirlenmesi ile mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- BALOĞLU, C. İşverenlerin İş Kazalarından Doğan Hukuki Sorumluluğu. Kamu İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi 13, no. 3 (2014): 107-123.
- CİCİM ULUĞ, İ. Sorumluluk Sigortasında Sigortacının, Sigortacıya Yöneltilen Tazminat Talebine İlişkin Yükümlülük, Hak Ve Yetkileri (TTK M. 1476, 1479, 1480, 1481). Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, no. 2 (2013): 11-23.
- CİVAN, O. E. İş Kazası Veya Meslek Hastalığından Doğan Rücu Hakkının Hukuki Niteliği Ve Sosyal Güvenlik Kurumu Karşısında Sorumluluğun Koşulları. AÜHFD 64, no. 3 (2015): 531-594.
- DEMİRCİOĞLU, M., ve KALYON Ş. A. İşverenin İş Kazalarından Doğan Sorumluluğu ve Kusur Hakkında Karar İncelemesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 15, no. Özel S. (2013): 33-50.
- HATİBOĞLU, S. Ö. Geçici İşgöremezlik Ödeneğinin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsa-

- mında Olup Olmadığı Sorunu. MESS Sicil İş Hukuku Dergisi, Mart 2011: 238-249.
- Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu. Sigortacılık Ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor. Ankara, 2015.
 - Türkiye Sigorta Birliği, İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartları. 27 Nisan 1983.
 - KUNTALP, E., ve OMAĞ M.. Banka ve Sigorta Hukuku. 1. Düzenleyen: Ayşe Tülin Yürük. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1712 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 894, 2006.
 - ÖZEN, M. İş Kazalarında Hukuki, Cezai ve İdari Sorumluluk. Ankara Barosu Dergisi, no. 2 (2015): 215-253.
 - SGK. 25/11/2016 tarih ve 6371738 sayılı Genel Yazı. 2016.
 - SGK İstatistik Bülteni. 2015 http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari.
 - SGK 2016/21 Sayılı Genelge. 29 09 2016.
 - TOZAN, C., İş Kazaları ve Meslek Hastalığı Uygulamalar. , Türk-İş Yayınları, Ankara, Ocak 2011,
 - Türkiye Sigorta Birliği. TSB Sektör Raporu. 2014-15.
 - ÜNAN, S. Türk Sigorta Hukuku Bakımından Sorumluluk Sigortalarının Değerlendirilmesi. Düzenleyen: Y. Temel Enderoğlu. Sorumluluk Sigortaları. İktisadi Araştırmalar Vakfı, 2006. 29-51.
 - Yargıtay 10. H.D, E.16082, K.1761. (15 02 2010).